

't inschrien

tiende jaargang nr. 1, januari 1978 kwartaaluitgave

Een Inschrien is een vakje in de tuugkist waarin waardevolle zaken werden bewaard.

Kopij inzenden aan:

G.J.B. Gorel, Laaressingel 19, Enschede – redactie-secretaris.
telef. 053 - 35 77 79

Redactie: J.J.H. Meijer, Olde Meulenweg 2, Hengelo, tel. 05400 - 12851, eind-redacteur
Adriaan Buter, Neede
H.H. Hagens, Almelo
J. Overbeeke, Haaksbergen
Th.L.M. van Stapels, Hengelo

Administratie:

Mej. G.A. Weussink, Kortenaerstraat 20-II, Enschede, tel. 053 - 31 02 06

Bank: Algemene Bank Nederland N.V. te Enschede, Hoedemakersplein.

Giro: nr. 18 18 110 t.n.v. Administratie 't Inschrien, Kortenaerstraat 20-II, Enschede

Abonnementsprijs f 10,- per jaar.

Losse nummers f 3,- (exclusief portokosten)

Uitgave van de Oudheidkamer 'Twente' te Enschede.

Ovename van de inhoud, in welke vorm ook, is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

In memoriam Bernard Plegt

Op Sinterklaasdag 1977 hebben wij hem vergezeld op zijn laatste tocht. Bernard Plegt was op weg naar huis, toen de dood toesloeg. Hard en zeer onverwacht. Misschien is hij nu toch thuis gekomen. Hij was een zoeker, maar niet zo een, die geen grond vindt om op te staan. Bernard Plegt, zoekend naar zijn uiteindelijke bestemming, voelde zich zeer thuis in zijn Twentse land, onder zijn Twentse volk. Het is dat volk, dat met zijn nabestaanden treurt om zijn verscheiden. Menselijkerwijs gesproken hadden wij hem nog lang niet kunnen missen.

'Menselijkerwijs' hoorde bij Bernard Plegt. Man van grote eruditie, opgeleid als jurist, maar met een veel bredere belangstelling, die voortvloeide uit zowel zijn filosofische als zijn wetenschappelijke inslag. Een belangstelling, die zich in de eerste plaats op mensen richtte, op 'gewone' mensen vooral.

Zijn dialectverhalen (nog onlangs dat over 'Bets en de Kloppen' in het jongste Jaarboek Twente) tekenden die gewone mensen. Zijn Twentse spreuken (elk jaar een dagkalender vol) noteerde hij uit hun monden, of schiep hij in hun geest.

Plegt was een allround kenner van de Twentse cultuur, maar dan wel als een facet van al datgene wat de mens tot cultuurdrager verheft. Regionalist niet uit behoudzucht, maar juist uit het besef, dat de maatschappij een samenstel is van levenskringen, die naar het woord van Troelstra om ons heen liggen. Woorden van een Troelstra waren hem even lief als woorden van Christus, van Griekse denkers of van klassieke Russische schrijvers. Zijn brede weten strekte zich ook tot vele talen uit, inclusief het Russisch. Deze brede vor-

ming heeft hem steeds behoed voor overhaaste uitspraken over de achtergronden van taalkundige of andere cultuurverschijnselen. Toch was hij niet steeds de twijfelaar, die hij scheen. Hij heeft, zichzelf altijd relativerend, ook de betrekkelijkheid van gevestigde vormen en instellingen gezien, al hield hij zich in het openbaar (naar Twentse aard) het liefst 'an de kookante'.

Van zijn enorme geestelijke bagage heeft Twente vooral geprofiteerd na zijn aftreden als hoofdredacteur van de Twentsche Courant. Als auteur, als de man van het Jaarboek, als adviseur van de streekuitgeverij Witkam. Acht jaar slechts heeft hij zijn krachten kunnen geven aan de Twentse zaak. Toch valt er een enorme leegte, nu wij Bernard Plegt moeten missen. Want in die acht jaar heeft hij ontzaglijk veel betekend, ook als vriend en raadsman voor velen van ons persoonlijk. Wij zullen hem niet vergeten.

Adriaan Buter

Muurschildering in de Ned. Herv. Kerk te Weerselo

De blootlegging was zeer teleurstellend; ik had gehoopt in den top een groote figuur te kunnen behouden, doch dit was onmogelijk: overal zat de schildering los tusschen de witkalklagen. De schildering is op een witkalklaag aangebracht met de latere op vele plaatsen zóó gebonden, dat de onderste van de wand los is getrokken. Dit is jammer want de figuur scheen anders goed intact te zijn.

Beneden was de toestand veel beter, vandaar dat er fragmenen behouden bleven; in het midden echter is niet veel bijzonders meer voor den dag gekomen. Zo zijn b.v. de weegschaal van Michaël en kleine figuurtjes alleen te onderscheiden als men er vlak-vóór staat.

De specielaag is overal goed intact, dat er een stuk zou zijn afgevallen, schijnt mij haast ondenkbaar, terwijl men overal langs den rand de moeten van het afhakken ziet. Daardoor is het te betreuren dat men hier zoo onoordeelkundig is te werk gegaan. Door een tevoren ingesteld onderzoek had dit voorkomen kunnen worden; dan was het zeer waarschijnlijk mogelijk geweest dat de fragmenten van de figuren op de rechterzijde die nu verloren gegaan zijn, met die van links in evenwicht hadden gestaan en zoo toch met elkaar voldoende geweest zouden zijn om een indruk te geven van deze zoo interessante schildering, en had men haar kunnen bewaren. Doch nu de zaken zoo staan kan ik daartoe moeilijk adviseeren.

De schildering stelt voor het laatste oordeel. Boven was Christus, zittende op den regenboog, die als een halve cirkel bij Maria begint. De kleedij was rood (geheel verdwenen) aanwezig nog

slechts een vage aanduiding van de plaats van het hoofd en ter rechter zijde nog een paar blaadjes.

Achter Maria bevinden zich enkele heiligen; boven haar de zon en daarboven een zwevende bazuin-blazende engel in een groen kleed met roode vleugels. Onder Christus, engel of engelen met kruissymbolen??

Daaronder Michaël, in de rechterhand de weegschaal.

Onder Michaël duivelen met ? en zielen; daarnaast de opstanding en in den hoek een gesloten groep onder bescherming van een engel met uitgestrekte handen, het vagevuur.

Al deze elementen bevestigen de belangrijkheid van deze schildering, die in de kleine deelen helaas van beneden niet te zien is. Ik zou haar willen dateeren tweede helft XVIIe eeuw, dichter bij het midden dan aan het eind.

Toch acht ik het wel de moeite waard deze fragmenten afzonderlijk te fotografeeren; laat U dit doen dan zou ik gaarne afdrucken ontvangen.

(w.get.) Jacob Por.

Januari 1935.

Bovenstaand rapport van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, berustend in het Stifftsarchief, werd ons toegezonden door de heer H. Kollen te Weerselo n.a.v. het artikel 'Een verdwenen fragment' in 't Inschrien 9e jrg. nr. 4, oktober 1977. Het biedt o.i. een waardevolle aanvulling, die mogelijk een en ander in een nieuw daglicht zou kunnen plaatsen, ook al door de datering (januari 1935), waar Kolks schrijft over mei 1935.

Rectificatie

In Inschrien 9e jaargang nr. 4, oktober 1977 is in het artikel 'Een ijzertijd pot uit Rossum' door A.D. Verlinde de afbeelding op pag. 57 op zijn kop geplaatst. Voor deze wel zeer storende fout bieden wij onze verontschuldiging aan.

Red.

Hendrik Leonard Donckermann

(van 1797 tot 1832 predikant te Tubbergen)

III Zijn huisvesting

'Dat de Wheeme of Pastorij door hem bewoond', zo schrijft H.L. Donckermann, V(erbi) D(ivini) M(inister) of Bedienaar van het Goddelijk Woord, op 27 mei 1806 aan het Departementaal Bestuur van Overijssel, 'zeer bouwvallig is en op sommige plaatsen gevaar loopt, dat de buitenmuren en ook de glasramen moeten uitvallen niet alleen, maar ook de vloeren en zolders vergaan zijn en dus in zeker opzigt geen geregeld gebruik van de vertrekken gemaakt kan worden zonder aan een of ander schade bloed te staan, zo als reeds plaats gehad heeft met het omslaan van eene grote kast met Boeken door verzakking der vloer veroorzaakt, ja, dat ook de Huisdeuren in dien staat zijn, dat dezelve niet meer naar behoren kunnen gesloten worden, waardoor men niet veilig kan zijn des nachts onvoorziens door dieven overvallen te worden; weshalven het hoogst noodzakelijk is, dat nog intijds eer het verval meerder wordt de onontbeerlijke reparatiën onverwijld worden daargesteld ter voorkoming van zwaardere kosten, die daardoor aan het karspel Tubbergen (waaronder de vier Boerschappen Tubbergen, Fleringen, Aalbergen en Geesteren behoren) zouden worden veroorzaakt'.

Zie zo, dat was het. 't Is niet weinig, deze uit ene volzin bestaande jeremiade, deze klaagzang.

De eerste vraag van de belangstellende lezer zal zijn: wie waren tot dat onderhoud verplicht? Antwoord: niet een kerkelijke instantie als de gemeente, met bestuur en leden maar wereldlijke, inwoners van 'boerschappen'.

De tweede: lag het dan niet voor de hand zich tot die te wenden in plaats van tot het provinciebestuur? Voor het antwoord daarop moeten we weten hoe de kaarten geschud lagen. In 1576 was ter plaatse de kapel tot parochiekerk

verheven en waren er waarborgen geschapen voor het financiële onderhoud (en huisvesting) van de dienstdoende pastoor. Die bestonden uit een garantie door de goedsheren (adelijke personen) in het gebied dat de kerk omvatte en een opbrengst door de eigen-erfden of erfgenamen, degenen die door erfenis eigenaars waren van stoffelijke bezit op het kerkelijk territorium. In 1632 werd ter plaatse de uitoefening van de Rooms-Katholieke godsdienst vervangen door die der Hervormden, met handhaving van de stoffelijke plichten ten aanzien van onderhoud van de kerk, de kerkelijke ceremoniën, zoals het koren in natura op te brengen voor het houden van missen, het zgn. mis-koorn, en de pastorie. Het tractement van de (nu) predikant werd voortaan (veiligheidshalve?) beschikbaar gesteld uit de opbrengst van de gesecculariseerde voormalige kloosters Sibculo en Albergen.

Het was dus ook de predikant wel duidelijk wie de onderhoudsplichtigen waren. En hij had zich dan ook op 9 september 1805 tot de goedsheren gewend een dag te bepalen waarop zij bij elkaar zouden komen om de overweging van boven vermelde gebreken te bespreken. Hij had zich daarbij gewend tot de dichtst bijwonende, de vertegenwoordiger van het Huis Weemselo, op de grens van de huidige burgerlijke gemeenten Tubbergen en Weerselo, bezuiden Albergen, die bovendien pretendeerde samenroeper van goedsheren te zijn. Het was..... pastoor Bloemen. Deze vermijdt de uiterlijke schijn van geen medewerking te willen verlenen, door reeds op de tweede dag na het verzoek een schriftelijke convocatie op te stellen tegen 26 sept d.a.v. 'om twee uren ten huize van A. ten Winkel teneinde alsdan de voorstellen aan te hooren en daarop te doen en te resolveeren so als zal geoordeeld worden te behoren' Deze gaat rond bij de opgeroepen, die alle voor gezien tekenen. Douairière van Eschede voor het Huis Tubbergen (de Eeshof), L.E. von Bönninghausen voor het Huis Herinckhave, H. Meiling voor het Huis Kemenade te Albergen; de

rentmeesters C.A.L. van der Wijck voor de rentambten Sibculo en Albergen en H. Pennink Hzn. voor het Capittel en Klooster Oldenzaal, Stift Weerselo en Klooster Almelo en verder de boerrigters: Jan Elberink, Jannes Boerigter, Hermannus Lenferink en Jan Hoelthuis. Als er dan op 26 sept. vergaderd wordt presideert deze W. Berends als gevolmachtigde van Herinckhave en Weerselo. Hij verwondert zich er over, dat de convocatie zich niet beperkt heeft tot goedsheren en raadslieden (de rentmeesters) 'zo als bekendelijk in deugdelijke gevallen hier altijd van oudsher gebruikelijk is geweest om te compareeren en te delibereeren over de gedane voorstellen en daarover hunne stemmen uit te brengen'. Ook boerrigters zijn uitgenodigd en aanwezig. Onder die omstandigheden wil hij zich niet over de gedane verzoeken uitlaten als zijnde 'alles strijdig met het recht en de constante gewoonte.' Hij heeft van zijn opdrachtgevers dan ook geen macht meegekregen een standpunt in te nemen. Hierop antwoordt de heer Penninck wel ter dege geïnteresseerd te zijn in de zeven stemmen door de respectievelijke Boerschappen in totaal uit te brengen, mee omdat hij ten volle overtuigd is van de noodzakelijke reparatie zowel van pastorie als van kerk. 'Dat moet iedere onpartijdige bij inspectie blijken' zegt hij. Ook de Ambtman of Rentmeester van de Probstijd en Vicarij van Oldenzaal Lamberts oordeelt zo.

De heer Gooszen deelt namens het Huis Eschede mee de opdracht te hebben dat de nodige reparaties aan kerk en pastorie bevorderd moeten worden, zij het op de minst kostbare wijze. De aanwezige boerrigters verklaren niet te hebben geweten waartoe de samenkomst diende en dus geen voeling hebben kunnen houden met de eigenerfden over een in te nemen standpunt. De vergadering komt onder deze omstandigheden niet tot een besluitvorming.

Het verder uitblijven van enige actie geeft dan ds. Donckermann, zoals we reeds gezien hebben, aanleiding zich tot hoger gezag te wenden. De kerke-

raad ondersteunt de petitie van de predikant. Hij merkt op dat ds. Donckermann reeds lang, zij het vruchteloos, 'aanzoeken en vertogen heeft gedaan om de reparatie van de karspelkerk gedaan te krijgen. 'Uitstel zal alleen leiden tot verhoging van alsdan te fourneren gelden. Op last van het departementaal bestuur vindt dan op 18 juli 1806 in de Grote Kerk een bijeenkomst plaats, voorgezeten door de richter van het gericht Ootmarsum, B. ten Pol, daarin geassisteerd door de heren L.E. von Bönninghausen en H.L. van Eschede. De heren Penninck en Lamberts, wier kwaliteiten boven reeds zijn omschreven, betogen overtuigd te zijn van de juistheid van het besluit van de provincie dat er wat gedaan moet worden en stellen voor de nodige maatregelen te nemen om die reparaties te bewerkstelligen. De heren 'H. Meijlink van de Kemna en D.J. Lamberts als Rentmeester des Huize van Almelo' sluiten zich hierbij aan.

De heer Von Bönninghausen merkt op, wel overtuigd te zijn dat de reparatie aan kerk en pastorie te verrichten hoog nodig plaats moeten vinden 'dog is des niet te min van gedagten, dat uit hoofde van den veranderen politiquen staat in dese Landen het niet meer te vergen is of gevergd kan worden dat de genoemde Kerk en Wheeme ten koste van de Roomschezinde Goedsheeren en Geerfden ten voordeele of gebruike van een gering getal leedematen der gereformeerde gezindheid worden in order gebracht'. Hij stelt voor zich over deze zaak tot Zijne Majesteit de Koning van Holland te wenden, (Katholieke en sedert 5 juni d.a.v. aan de regering). Hiermee gaan alle aanwezigen accoord, waaronder 26 'eigenerfden'. De heren J.E. Lamberts en Penninck vragen een afschrift van de notulen van de vergadering om deze bij hun rapport aan het provinciebestuur te kunnen overleggen.

De richter van het ambt Ootmarsum rapporteert ambtshalve over de stand van zaken aan het Departementaal Bestuur. Hij merkt daarin op, dat een oorspronkelijke vergadering, belegd tegen 27 juni, niet door kon gaan, omdat deze

niet bij de kerken van Tubbergen, Geesteren en Albergen was afgekondigd. Hij volstaat er verder mee in het kort weer te geven wat ook in de notulen staat en onthoudt zich van het geven van een eigen oordeel over het verloop van de vergadering.

Ondanks deze manoeuvre gelast het Departementaal Bestuur tot 'reparatie van karspelkerk en pastoryhuis' over te gaan en in 1807 wordt dan ook door de gecommiteerden tot de reparatie aan de 'smitsbaas' Suivers (nu smederij Mensink) opdracht gegeven daarbij het ijzerwerk voor zijn rekening te nemen. Maar betaling van het geleverde werk volgt daarop blijkbaar niet. Want Suivers schrijft daarover aan de Koning van Holland en spreekt daarin als 'gering ambagtsman' de vrees uit totaal geruineerd te worden door deze wanbetaling. Hij vraagt dan ook om een Pro Deo-advocaat om in rechten het hem toekomende te kunnen invorderen. Van zowel goedsheren als erfgenamen als van de erven wed. H. Meilink. Op het verzoek staat aangetekend: Renvoye au Drossant du Quartier de Twenthe pour ordre la demande. Amsterdam, 19 maart 1809, Par ordre du Roi: Compte de Bönninghausen, Secr. Gen des requestes.

De 21ste van Grasmaand 1809 wordt J.H. Warnars, advocaat te Almelo, door de kwartierdorst van Twenthe aangesteld om Suivers 'Pro Deo te bedienen'. De 29ste van Bloeiamaand d.a.v. wordt de vordering beperkt tot Goedsheren en Erfgenamen. Waarom Suivers bovendien speciaal ook de familie Meilink aansprakelijk stelde voor betaling is niet duidelijk. Was misschien destijds tegenover hem ene Meilink zegsman van wat er gebeuren moest?

Tot rust komt de zaak vooreerst nog niet. Op een zgn. Goedsherenvergadering van de Marke Tubbergen, op 14 dec. 1809 gehouden, is gedelibereerd 'over de betaling van twee rekeningen van B. Suivers, smit ter somma van honderd twaalf gulden en dertien stuivers, wegens arbeidsloon en geleverd ijzerwerk aan de weehme en kerk te Tubbergen in de jaren 1806 en

1807, toen was besloten aan Zijne Majesteit den Koning bij rekweste te verzoeken interpretatie of de goedsheren en erfgenamen uit hoofde van Zijner Majesteits Decreet van 11 Maart 1809, no 6, tot betaling van de rekening en kosten verplicht zijn'. Daarop was geen beslissing genomen. Op een vergadering van 11 maart 1811 is daarop aan de, zoals we boven zagen, procederende smid door de heer Von Bönninghausen aangeboden hem 'de noodige gelden te bezorgen, welke de erfgenamen zouden restitueren met de rente, zulende inmiddels een adres geschieden aan het tegenswoordig Gouvernement met verzoek om dispositie op hun vorig adres' Dat 'tegenswoordig' Gouvernement is dan de Prefekt van het Departement van de Monden van den IJssel'. Deze wordt er mee geconfronteerd dat, zoals hij schrijft 'aan den eenen kant de Justitie zijnen onbelemmerden loop moet hebben en alzoo niet voegzaam kan worden gestremd, maar dat evenwel een executoriale verkoop van een gebouw tot godsdienstig gebruik afgezonderd ook zeer wanvoeglijk zoude zijn (daar was dus door Mr Warnars mee gedreigd), overwogen dat evenwel een crediteur reeds zo lang na betaling gewacht hebbende niet te vergen is, verder uitstel te verlenen.'

Hij besluit dan ook de tegenwoordige bezitters van de met verkoop bedreigde kerk en weehme te gelasten de pretensie bij wijze van voorschot te voldoen.

We mogen aannemen (de stukken spreken er verder niet meer van) dat de Heer von Bönninghausen zijn aanbod dat te doen heeft uitgevoerd en laten we het voor hem hopen, dat de (andere) Goedsheren en de Erfgenamen hem hun deel hebben gerestitueerd. Maar de vrees dat de laatsten dat niet zullen hebben gedaan, blijft.

Samengevat treffen we in het vorenstaande aan een voorbeeld van een ongelukkige combinatie van het ter beschikking stellen van een kerkgebouw (en pastorie) aan Protestanten en R.K. geblevenen te (blijven) belasten met het onderhoud. Verder een daaruit voortspruitend traineren van het

Grensgeschillen

Grensscheidingen tussen marken waren in het verleden vaak redenen tot ruzies en processen. Als een dergelijke scheiding dan ook nog binnen- en buitenlandse marken betrof, kwamen vele instanties in het geweer. Zo was er in 1618 een geschil tussen Haaksbergen en Alstätte over de grens te Buurse. Op 28 augustus verschenen voor Rosier van Bronckhorst 'Richter des Ampts Haxbergen' vijf vertegenwoordigers van de Buurser marke te weten Henrick Schulte tho Buurse, Herman Tyasinck, Welmer Buersinck, Berndt Tyasinck en Johan Ernstinck. Zij vroegen getuigenverklaringen van Lueken

moeten voldoen aan die verplichting. Vervolgens, noodgedwongen, aan een verzoek te voldoen maar dan weer het niet betalen van de rekening. Tenslotte het zich beroepen op een inmiddels aangestelde (R.K.) Koning. In de hoop wellicht, dat deze op grond van redelijkheid (verschil in geloofsbeleving) zou willen goedvinden dat het bestaan van de verplichting geen effect meer zou hebben..... Maar wie moest dan wel betalen? De eigen gemeente was er te klein en daarom onmachtig voor.

Met onwillige honden is het kwaad hazen vangen. Overigens de nu van Freiherr tot Compte omgetoverde von Bönninghausen wijst de dorpssmid van de plaats van zijn inwoning wel de weg aan wie hij moet requesteren. Zou hij er bij gezegd hebben: dan komt het wel op mijn tafel terecht en zal ik het goed met je maken?..... Inmiddels zijn bij die betaling dan zes jaar verstreken sinds ds Donckermann begon zijn reeds eerder mondeling gedaan verzoek om reparatie op papier te zetten.

Z.O. Broek Roelofs

Ernstinck, ruim 50 jaar, in het gericht Enschede (op de Broekheurner Heegde), Catrina Hackfordt, de oude Mulderse te Alstede ca. 80 jaar oud (op de Haarmühle), haar dochter Hermcken weduwe Ernstinck ca. 61 jaar (op Eernstink in Buurse), Herman op de Braam, ruim 60 jaar (te Buurse) en Gerdt Grubbinck ca. 60 jaar (op de Grobbe te Buurse).

Het geschil betrof o.a. een stuk land tussen de Duitse Haarmühle en de Nederlandse Harmölle ten zuiden van de Buurserbeek, daar waar nu het Duitse douanekantoor staat. Dit stuk was door Catrina haar wijlen man Roelof ter Haer gekocht van de marke Alstede waartegen de inmiddels ook overleden Berend ter Harmölle bezwaar had gemaakt, omdat het zijn plaggengrond zou zijn. Catrina verklaarde, dat door haar wijlen zoon Herman een accoord met de marke Buurse was gesloten, waarbij Berend ter Harmölle zich garant had gesteld, dat Roelof ter Haer niet 'gemolesteerd' zou worden. Catrina haar verklaringen werden door haar dochter Hermcken bevestigd.

Bij de zgn. Weertenpaal (bij grenssteen nr. 31) kwamen de Enschedese marken Eschmarke en Usselo, de Haaksberger marke Buurse en de Ahauser marke Alstede bij elkaar. Uit de akte blijkt, dat dit gebied 'in die Steert hegge' genoemd werd, dus het einde van de Buurser en Broekheurner Hegge of Heegde. Hier werd de grens nog eens opnieuw vastgelegd met behulp van getuigenverklaringen van de op de Alsteder molen geboren Hermcken weduwe Ernstinck, Lueken Ernstinck en Gerdt Grubbinck. De vaders van beide laatsten hadden hier varkensschotten gehad (vermoedelijk omdat er veel eiken en dus eikels waren).

Een derde geschilpunt was de grens ten noorden van de Buurserbeek ter plaatse van de huidige Markslagweg. Hierover werd genoteerd 'dat het ge-

richte staende ahn die Rolevingk Landtwehr, die die Munsterschen den van Buurse tho nahe gesettet hebben und daer over gekroont und datt daer einer van de Munsterschen gejustificiert worden, daertegen die van Haxbergen gekoemen clagende dat het

hoer tho naehe stunde. Dat die van Haxbergen dat gerichtede wederumb dael houwen wollen darumb dat het hen tott nahe gesattet isch'. Door tus-senkomst van Roelof ter Haer en Berend ter Harmölle was het gericht blijven staan. Uit de tekst blijkt, dat Alstätte

Markepaal hoek Twistveenweg - Weustinkhoeksbrug. Scheiding tussen de marken Usselo, Buurse en Esmarke. Inscriptie: EM — $\frac{VM}{UM}$ — BM. 1743.

Foto's: H.J. Wennink, Enschede.

vóór 1618 een galg op de grens had opgericht, waar inmiddels al iemand ter dood was gebracht.

Een vierde geschilpunt lag achter 'den Vossesbergh bey het gerichte' (galg) waar de Alsteedse mulder met vergunning van Buurse turf mocht steken. Over dit recht ontstonden in 1810/1811 opnieuw moeilijkheden met de toenmalige mulder Hendricus Wolferink, zoals uitvoerig vermeld in de Historie van Haaksbergen, deel II.

Ruzie was er ook tussen de erven Oorthuis onder Alstätte en Duivengoor in de Eschmarke betreffende het plaggenmaaien 'in den Weertenpaal'. Dit blijkt namelijk uit een akte van 6 september 1680 en opgemaakt door de Haaksberger richter Arnold van Limborgh. Destijds was er een bijeenkomst geweest met de drost van Ahaus, de drost van Twente Unico Ripperda en de richters van Enschede en Ahaus over de grensscheiding tussen Twente en Munsterland. Ook in 1680 werden bejaarde getuigen uit de Eschmarke opgeroepen om hun verklaringen af te leggen. Vermeld werden Mensen Jan alias Duivengoor, 86 jaar, Jan Berenbroek, ruim 60 jaar, en Harmen Bijvanck, ruim 50 jaar, welke laatste vertelde, wat hij van zijn wijlen vader Dyetmar Bijvanck gehoord had.

In 1743 plaatsten de drie marken Buurse, Usselo en Esmarke een nieuwe 'Weertenpaal' met de inscriptie BM (Buursermarke) VM (Usselermarke) en EM (Esmarke) 1743. Dit is de grote Bentheimer stenen paal die nu nog staat op de hoek van de Twistveen- en de Weusinkhoekweg. Bijna was deze, zoals zovele anderen voorgoed verdwenen geweest, toen hij bij een wegverharding omver gereden en reeds afgevoerd was om als tuinversiering te dienen. Dankzij tijdig ingrijpen van het lid van de Stichting Historische Sociëteit Enschede-Lonneker, de heer H.J.

Beoefening der Naamkunde

Onder deze titel verscheen in het eerste nummer van 't Inschrien, nu bijna tien jaar geleden een artikel over de naamkunde, waarin ik schreef: 'Naamkunde is een wetenschap die betrekkelijk eenvoudig lijkt en daardoor een jachtgebied voor beunhazen kan zijn. Want niets lijkt makkelijker dan een verklaring te geven van menige naam'.

Sindsdien heb ik, naast het wekelijks artikel in Tubantia, menigmaal in ons blad over namen, vooral Twentse boerderij- en markenamen, geschreven, waaruit de aandachtige lezer heeft kunnen opmaken hoe moeilijk het dikwijls is een verantwoorde verklaring te geven. Ik hoopte dat m'n schrifturen belangstelling voor de naamkunde zouden bevorderen, en ik heb de indruk dat het ook wel het geval geweest is. Maar uit de artikelen die in ons blad en elders verschenen, bleek wel dat de schrijvers al te lichtvaardig en op basis van onjuiste gegevens, hun verklaringen gaven, zonder eerst hun licht op te steken bij deskundigen wier arbeid in vele boeken en tijdschrift is geboekstaafd.

Ik heb dat altijd betreurd, maar ik heb er zelden op gereageerd; nu wil ik toch eens op enkele van die artikelen ingaan.

Dat heb ik al gedaan in de jaargangen 1969 en 1974, toen ik de degens kruiste met de heer G.J. Eshuis over de 'loo'-namen, en met de heer H.J. Eising, over

Wennink, prijkt de steen, stevig verankerend, thans weer op zijn oude plaats.

Voortdurende grensverschillen zijn de oorzaak van het onregelmatige grensverloop tussen Buurserbeek en de weg van Haaksbergen naar Alstätte.

J.G.L. Overbeeke

Berflo; ondanks mijn door hem geprezen speurzinnigheid en kennis kon ik Eising niet overtuigen van de onjuistheid van zijn verklaring van de naam Berflo.

Enige jaren was het stil op het naamkundig front, totdat in het nummer van april 1977 een artikel verscheen van de heer G. Goorhuis, getiteld: 'De naam Singraven en enkele nederzettingnamen, eindigend op 'inghem'.

Over het woord 'sin' in Singraven kunnen we twijfelen of het hier nu 'groot' of 'oud' betekende; verder is het door mij vermelde Zentgraaff niet met zekerheid als een variant van Singraven te beschouwen. Maar nu wordt Dr. B. Schröder, een oosterbuur uit Nordhorn, er bij gehaald: 'In Singraven steekt das Amt des Zentgrafen, der die Hundertschat führte'. Dit nu is totaal onjuist: hoe we Singraven ook trachten te verklaren, enig verband met die Zentgraaf moeten we afwijzen. Singraven is en blijft een waternaam.

Vervolgens snijdt Dr. Schröder het moeilijke probleem van de 'ing'- en 'inga'-namen aan. In een brief aan de heer Goorhuis betoogt hij dat namen op 'inghem', zoals we die in de oudste vermeldingen van Breklenkamp (Brakkinghem), Denekamp (Daginghem), Haftenkamp (Heveninghem) en Höcklenkamp (Hockinghem) aantreffen, ontleend zijn aan de eigen aard van het landschap waarin deze nederzettingen ontstonden. In boerderijnamen geeft 'ing' de relatie van een (huis)plaats met een persoon aan; daarentegen duidt 'ing' in nederzettingnamen als Daginghem en Brakkinghem op de betrekking tussen een groep mensen en de gesteldheid van het terrein, de bodem'. En dan komen de bewijzen voor deze onduidelijke stelling: Heveninghem duidt op de langzaam stijgende oevergrond van de Vecht. De betekenis zou dan zijn: 'heim' der mensen aan de glooiende oever, 'am anhebenden Ufer'. Hockinghem is - het landschap bewijst het - het 'heim' der heu-

velbewoners; Brakkinghem ligt in het broekland van de Dinkellaagte; Emlichheim, oorspronkelijk Emminghem, duidt op de hogere ligging ten opzichte van de rivier de Vecht. Schröder kan Daginghem niet verklaren, maar haar oorsprong moet ook gezocht worden in de eigenaardigheden van het toenmalige landschap.

Dit alles is volslagen onzin. De 'inghem' namen zijn ontstaan uit 'ingahem'; 'inga' is de genitief meervoud van 'ing'. Gehecht aan een persoonsnaam duidt het de volgelingen van de drager van die naam. Heveninghem was de nederzetting van de volgelingen van Heven, een naam ontstaan uit ouder Havino; Brakinghem het 'heem' van de volgelingen van Bracco; Daginghem de nederzetting van de volgelingen van Dago.

We verlaten nu 't Inschrien en wenden de blik naar andere geschriften. De Historische Kring Haaksbergen heeft een bijzonder fraaie Historie van Haaksbergen uitgegeven, waarvan nu twee delen zijn verschenen. Het geeft uitgebreide en boeiende informatie over dit dorp en zijn omgeving, waaruit ook de naamkundige veel kan opsteken. Maar op blz. 21 van deel I wordt de meest horribele onzin geschreven over de betekenis van de naam Haaksbergen.

In 1188 heette het dorp Hockesberge en nu kan men, volgens de schrijvers denken aan een plaats voor het opbergen van 'hokken', een aantal garven koren of vlas; in het Duits Hocke. Hocke, samenhangend met het nederlandse 'hurken' betekende echter ook 'verlaging'. Haaksbergen zou dan een laagte zijn tussen twee 'bergen': de Hones of hoge es, en de Zienes, of lage es. Deze verklaring lijkt nergens op. De oudste vermelding van Haaksbergen is Hucklesberge, uit 1165, en de betekenis is 'de berg (maar dat kan een zacht glooiende helling, of misschien een grafheuvel geweest zijn) van Huc-

co; Hucco is een frankische variant van Hugo; Haaksbergen is wellicht een frankische nederzetting geweest. Had-den de schrijvers niet beter kunnen weten? Jazeker, want in hun eigen tijdschrift, Aold Hokseberge, heb ik de naam al besproken en verklaard.

Ook verscheen deze uitleg in Tubantia van 13 april 1968, maar toen op een kwade dag stond er in het nummer van 16 november 1974 in een artikel over Haaksbergen het volgende: 'Rest nog de vraag hoe de naam Haaksbergen ontstaan is. Er zijn tientallen verschillende theorieën over. Haaksbergen is een vernederlandsing van het oorspronkelijke Hokseberge. Barge is waarschijnlijk een burcht, een verhoogd vluchtterrein. Maar waar komt Hokse vandaan? Niemand weet het zeker. Ook de Historische Kring niet. Nog niet...' Op 23 november 1974 heb ik bedroefd, maar ongebroken, de naam nog eens verklaard. Maar de Kring weet het nog niet, met als gevolg die ontsierende pagina in het mooie boek. We slaan nu het Jaarboek Twente 1978 op. Op blz. 78 vraagt de heer H.J. Boers: 'Wat betekent Hoge Lucht?' De redactie geeft een korte bibliografie die enig licht op de naam zou kunnen werpen, waarvan Dr. M. Schönfeld's Veldnamen de belangrijkste is. Deze grote geleerde oppert op blz. 62 heel voorzichtig enige mogelijkheden, zonder tot een beslissing te komen; maar hij beschikte, in 1950, nog niet over de Regesten aus dem Archive des Klosters und Stiftes Wietmarschen, Nordhorn 1973, waarin op blz. 47 gesproken wordt van de 'Hügel de Lucht'; een heuvel dus, wat ook blijkt uit het verwante engelse 'lift', dat o.a. 'rising ground' betekent. In Tubantia van 5 april 1975 schreef ik een artikel Hooglugt. In hetzelfde Jaarboek wordt op blz. 62 gesuggereerd dat de Oldenzaalse Kattengraven, een voormalige gracht, de 'korte gracht' betekende. Dat is onjuist; het woord 'kat' komt in vele

samenstellingen voor met woorden, die water, moeras of zoiets, bv. Kattenpoel; het duidt vermoedelijk iets modderigs aan.

Tenslotte het fraai uitgegeven boekwerk Rivieren en beken in Overijssel, Zwolle 1977. De waterstaatsingenieur Ir. D.M. van der Schrier geeft een interessante en zaakkundige beschrijving over het ontstaan van de rivieren, vooral de IJssel, maar waagt zich ook aan een verklaring van die naam: hij zou van Isala stammen, van I, dat water betekende, en 'saal' (= donker). Een blik in Schönfeld's Nederlandse Waternamen, in de bibliografie vermeld, zou hem tot betere gedachten gebracht hebben: op blz. 96 wordt de Isala theorie verworpen en wordt IJssel afgeleid van een germaans woord 'is', dat in waternamen de snelle beweging van het water weergeeft. En na de IJssel komt Deventer: het zou een angelsaksische nederzetting zijn, genoemd naar Daventry. Een in de literatuurlijst niet nader genoemde Baxter spreekt van een 'dan oven tre', waar kop noch staart van te maken is, maar het zou betekenen 'plaats binnen een rivier'. Fout! Daventry en Daventre, de oude naam van Deventer, komt van 'de daven (= doven) tre', of wel de dode boom, die eenmaal diende om nieuw verworven land af te palen.

Tot zover dit onvriendelijke stuk; ik heb het geschreven om aan te tonen dat de naamkunde niet zomaar een tijdpassering voor dilettanten is. De inhoud van belangrijke artikelen in boeken en tijdschriften wordt zo bedorven door auteurs die op hun eigen gebied belangrijke informatie kunnen verschaffen, en die zich niet behoeven te schamen om voor naamkundige zaken bij deskundigen te rade te gaan. Ik denk daarbij speciaal aan het Nedersaksisch Instituut van de Universiteit van Groningen, dat zich vooral bezighoudt met alles wat Oostnederland betreft.

B.J. Hekket

Twentse immigranten in de Emshavenstad Emden

Emigratie is niet pas iets uit de 19e of 20e eeuw. Reeds in de late Middeleeuwen vonden veel landverhuizingen over en weer plaats. De landen of landstroken waar de immigranten vandaan kwamen waren zelf te arm om een bevolkingsoverschot op te kunnen vangen. Doel waren dan die steden en dichtbevolkte streken, waar de landverhuizers betere levensomstandigheden hoopten te vinden. In de loop der eeuwen wisselden natuurlijk grootte en richting van de verhuisgolven nogal eens.

In de 16e eeuw oefende Emden, havenstad aan de Ems in Oost-Friesland steeds meer aantrekkingskracht uit. Aanvankelijk was deze landstreek toevluchtsoord voor vele godsdienstige en politieke uitgewekenen en vluchtelingen, bijv. voor de Wederdopers. Emden beleefde een bijzondere bloeitijd toen door de vijandelijkheden tussen Spanje en de Staten Generaal der Nederlanden de Vlaamse en Hollandse kustgebieden niet meer veilig waren en daarom talrijke Nederlandse kooplui op politieke en economische gronden hun vaderland, althans voor een tijd, hadden verlaten. Een aanzienlijk deel van de handel ter zee verlegde zich naar Emden. De burgerboeken van de stad vermelden uit de eerste jaren van de Tachtigjarige Oorlog een toeneemend aantal immigranten uit de Nederlanden en Engeland.

De stijgende welvaart lokte steeds meer mensen aan uit Emdens natuurlijke achterland, het Emsland en - hoewel minder talrijk - uit Münsterland en overig Westfalen. Hierbij ging het meestal om ongehuwde, minvermogene lieden. In de lijsten van nieuwe

burgers van de stad Emden is ook een aantal namen van mannen uit Twente te vinden. Hun motieven lagen waarschijnlijk eerder in de lijn van de groepen Emslanders en Westfalen, die aangelokt werden door een hogere levensstandaard, dan in die van de Hollandse, Vlaamse en Waalse vluchtelingen ¹⁾.

Tenslotte hieronder een lijst van nieuw aangekomen burgers, vnl. afkomstig uit Twente, uit de jaren 1512-1571 ²⁾:

- 1524 Jonge Johann Backer uth der Drenthe
- 1525 Henynck eyn Krygesman van Gronow
- 1526 Hermen van Oetmersum Wollenwever
- 1531 Albert Tymmerman van Oldenseell
- 1544 Geert van Oldenseell
- 1551 Engelberdt van Enschede ('sal synne vrigbref in ein maendt hir thönen') ³⁾
- 1560 Egberth van Enschede davor Berenth van Enschede Borge geworden
- 1565 Thomas Fransen van Oldenzell
- 1569 Gerdt Brinck van Oldensell
- 1570 Hans Willembts van Othmersum

Münster i. W.
P. Ilich

Noten

¹⁾ vgl. Wolfgang Schöningh, Westfälische Einwanderer in Ostfriesland; in: Westfälische Forschungen 20, 1967, blz. 5-57.

Peter Ilich, Münsterländische Einwanderer in der Hafenstadt Emden (1517-'71); in: Geschichtsblätter des Kreises Coesfeld 1, 1976, H.2, blz. 27-30.

²⁾ Stadtarchiv Emden XIX 1 (1512-1554) en XIX 2 (1554-1571).

³⁾ Blijkbaar was Engelbert nog een horige, die zijn vrijbrief als voorwaarde voor het verkrijgen van het burgerrecht nog moest overleggen.

'Adam en Eva van Twickel'

Staande voor de oude havezathe Twickel wordt men tegengehouden door een ketting over de ophaalbrug, waaraan een bordje 'verboden toegang' schommelt. Dit stoort nauwelijks want van daar heeft men een goed zicht op het indrukwekkende 16e eeuwse front. Hieruit springt de middenpartij met zijn hoofdingang naar voren. Boven de eenvoudige toegangsdeuren verheffen zich de monumentale gebeeldhouwde zandstenen wapens van de geslachten Raesfelt en Twickel met daarboven de Boom der Kennis met de Paradijs-slang. Daar weer boven de aanbidding der drie Wijzen uit het Oosten bekrond door de Ster van Bethlehem.

In het bijzonder vallen op de aan weerskanten, van de hoofdingang, geplaatste Korinthische halve zuilen met daarop de levensgrote beelden van Adam en Eva. Blijkens de inscriptie direkt boven de toegangsdeuren mag men aannemen dat het front uit 1551 stamt.

Deze luidt:

IN 'T JAAR MVCL VNDE EIN HEFT GELACHT
GOSSEN VAN RAESFELT IN DER TID DROEST
SLANTS VAN TWENT VNDE AGNES VAN TWIC-
KELO SYN ELIGE HVSFROV AN DESSE PORT
DEN ERSTEN STEEN.

Van het front zijn in de loop der tijden diverse tekeningen gemaakt waarop beelden te zien zijn. Of het echter Adam en Eva moeten voorstellen is niet waarneembaar. Op een tekening welke zich in huize Twickel bevindt, staan alleen de Korinthische halve zuilen afgebeeld. Deze tekening is ongedateerd en niet gesigneerd, maar moet volgens een

Adam met op de achtergrond Eva.

Eva met op de achtergrond Adam.

Hoofdingang met aan weerskanten de beelden Adam en Eva.

Foto's: H.A. Kleerebezem.

inventarislijst uit het midden der 19e eeuw stammen.

De beelden op de zuilen hebben dus slechts korte tijd ontbroken. In het Twickel Journaal van 1849/50, onder het hoofdstuk uitgaven vinden we de rekening van beeldhouwer Ney te Munster voor het vervaardigen en plaatsen van twee beelden in het front van huis Twickel:

Nota van uitgaven gedaan door W.H. Wilterdink met betrekking tot de beelden Adam en Eva, vervaardigd door den beeldhouwer Ney te Munster.

1848, den 18 Juny.

Restitutie van Reiskosten van Munster naar Twickel en terug, aan Ney, bij het overbrengen der beelden	f	12,60
Logies voor denzelfen betaald bij de Wed. Hemmelder	f	3,40 ¹⁾
Voor 3 dagen tijdverzuim à 2 Rth per dag	f	10,80
Voor 2 kisten, te Munster vervaardigd tot verzending der beelden	f	13,20
De aannemingsprijs voor het vervaardigen der beelden zijnde voor elk 110 Rth of f 198,-	f	396,00
Aan Gebr. Puttemeyer, briefport en verschot voor bezorgen van Pruiss. bankpap.	f	,30
	f	436,30

Dr. E.H. Ter Kuile²⁾ merkt op dat de beelden Adam en Eva de indruk wekken copieën te zijn van de oorspronkelijke. Het is zeer wel mogelijk maar waaruit hij gemeend heeft dit te kunnen afleiden is mij onduidelijk. Ik heb helaas geen enkel stuk kunnen vinden dat hieromtrent enige opheldering zou kunnen geven.

¹⁾ De familie Hemmelder is nog steeds eigenaar van Hotel de Zwaan te Delden.

²⁾ De Monumenten van Geschiedenis en Kunst in de Provincie Overijssel. Eerste stuk Twente 1934, biz. 12.

H.A. Kleerebezem

Boek en Blad

Groot Galilea in Zybbeckeloe

In de - helaas nog korte - rij van literatuur over kloosters in oostelijk Overijssel is thans een werk verschenen, dat een welkome aanvulling betekent in dit nogal blanco gebied. Men zie de titel hierboven. Bedoeld is het klooster Sibculo, materieel gezien voor eenderde een Twentse stichting: de heer van Almelo was één der drie instanties die grond voor de stichting afstonden. De schrijver van het boek, Gerard van Haaff, is als veldtechnicus verbonden aan de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, te Amersfoort. Daarnaast heeft hij zich als amateur-historicus vrij diepgaand beziggehouden met de geschiedenis van dit klooster, waarvan de povere resten liggen in de streek, waar hij opgroeide. Dát hij er wat aan gedaan heeft, blijkt duidelijk aan ieder die het boek doorneemt. Uitvoerig staat Van Haaff stil bij de voorgeschiedenis: de oorlog tussen de Drenten en de bisschop van Utrecht, de Slag bij Ane en het aan de Drenten opgelegde 'zoenoffer': een door hen te stichten klooster op of bij de plaats van oorlogshandeling. Duidelijk is wel, dat niet Sibculo dit zoenoffer was, want Drente had aan de bouw ervan part noch deel. Van Haaff neemt ons verder mee op de barre tocht die de bouwers ondernamen naar de streek Zybbeckeloe, nu Sibculo, wat in de volksmond en later ook officieel steeds de naam voor dit klooster is gebleven. Op- en neergangen maken we mee, de bloeiperiode, onenigheden en zelfs misdadaad! Tenslotte het einde, veroorzaakt door de invoering van de Reformatie. Na lezing van dit alles begrijpen we ook, waarom er niets meer staat. de Overijsselse overheid, die alles had genaast, was 'economy': wat geen nut meer had, werd afgebroken. Monumentenzorg kende men nog niet, herinneringen aan het 'paapse' verleden zouden er toch ook niet voor in aanmerking zijn gekomen.

Aan het einde vinden we een lijst van alle bezittingen van het klooster, als huizen en erven, landerijen, inkomsten daaruit en tienden, alsmede een overzicht van alle prioren en hun ambtsperiodes. Literatuurlijst en bronnenoverzicht moeten kennelijk de noten vervangen. Het zal wel uit kosten-overwegingen zijn gebeurd, maar te betreuren is het wel. Een werk als dit kan niet zonder noten, hetzij per bladzijde of per hoofdstuk. Ook hadden we graag meer ter zake doende afbeeldingen gezien.

Jammer van een aantal oneffenheden, die voorkomen hadden kunnen worden. De zoek ge-

raakte stichtingssteen van de Mariënberger kapel (in dit boek weer eens in de zoveelste graad nagetekend) vermeldt niet de namen Jezus en Maria naast elkaar, maar 'Jezus zoon van Maria'. Het opschrift van de zerk (pag. 98) is helaas met meer fouten weergegeven; dat moet zijn: 'Hyr leghet begrauen Gurte Heiteweggen van Swolle bidt voer de ziele Mvc' (= 1500). Jammer ook, dat de uitvoering van het boek nogal wat te wensen overlaat.

Dat laatste doet de inhoud niet. Het is een prettig leesbaar stuk werk geworden, waarin een mooie historische lijn en goede informatie. Dus van harte aanbevelen.

Uitgave Şeinen, De Krim-Hardenberg, f 20,- incl. BTW.

H.H.

D.J. van der Ven, Folkloristische omzwervingen door Twente, Salland en de Gelderse Achterhoek

De in 1973 overleden schrijver van dit boek is zonder enige twijfel één der grootste kenners van de folklore in Nederland. Geboren in 1891 en al vroeg door dit onderwerp gegrepen, was hij in staat om de meeste in zijn tijd nog volop levende uitingen ervan persoonlijk te aanschouwen en vast te leggen. Zijn hele leven heeft hij zich bezig gehouden met het vastleggen, het documenteren en het pogen te komen tot verklaring der diverse folkloristische uitingen. Hiertoe was hij, zoals op diverse plaatsen in dit boek blijkt, ook bij nacht en ontij paraat.

Van zijn vele activiteiten wordt uitvoerig verhaald op de stofomslag, waarop we hier niet verder willen ingaan.

Tragisch is het, dat deze grote kenner der volksgebruiken zich een tijdlang op die dwaalwegen heeft begeven, die rond de Tweede Wereldoorlog de folklorestudie in zulk een kwaad daglicht stelden, waar men eerst de laatste jaren aarzelend is overheengekomen.

De hedendaagse lezer, die dit boek onbevangen wil lezen, treft er een schat aan kennis over de vaak reeds verdwenen pure volksgebruiken. Breeduit en smakelijk wordt dit aan ons voorgelegd, verlicht met vele afbeeldingen. Het is jammer, dat meerdere van deze afbeeldingen van een wat minder goede kwaliteit zijn.

In dit boek zijn voornamelijk de herfst- en wintergebruiken opgenomen binnen het in de titel aangegeven gebied.

Naast de boeiende beschrijvingen hiervan heeft Van der Ven getracht om ook een verklaring te geven van aard en ontstaan. Het is jammer dat er in ons taalgebied zo weinig wetenschappelijk verantwoord vergelijkingsmateriaal hiervoor aanwezig is. Heden ten dage wordt er aan universiteiten en hogescholen, met name binnen de theologische faculteiten, uitgebreid studie gemaakt van alle mogelijke primitieve godsdien-

Gehoord en gelezen

Tubantia/Dagblad van het Oosten, 1977

24.10 Bijna driekwart eeuw geleden exercerden schutters in centrum (Almelo); 27.10 Geld voor toren en klokkenspel (St. Georgius, Almelo); 5.11 P.J. Lutgers tekende alle 288 gevels; Almelo's hoofdstraat anno 1873; 8.11 Lutgers tekende nog veel meer; 9.11 Restauratie van Lonneker molen geschat op f 120.000; 15.11 Klassieke stijltuin met beeld bij Elderinkshuis; 16.11 Actie onder bevolking voor behoud Jozefkerk; 21.11 Veel belangstelling voor open dag in de Jozefkerk; 21.11 Dr. Hijzeler sprak over de merovingische nederzetting in de omgeving van Mander.

Serie B.J. Hekket: Wat betekent...?; 22.10 Koerselman; 7.11 Vollenhove.

Twentsche Courant, 1977

29.10 Gemeenschap zonder pretenties; maar Diepenheim is wel parel in tuin van Twente; 9.11 Restauratie molen van Lonneker kost f 120.000; 11.11 Start financiële actie voor behoud van St. Jozefkerk; 15.11 Klokken luiden in Almelo; 16.11 Vrienden van de Jozefkerk: We moeten nu ingrijpen en wel onmiddellijk!; 19.11 Restauratie 'Hengelhoes' houdt de gemoederen bezig (Losser); 21.11 'Missing link' weer kleiner. Dr. Hijzeler vindt hutten uit de Merovingische tijd.

sten. Evenwel, voor de heidense godsdienst van onze voorouders, waar vele van deze gebruiken uit voortkomen, schijnt er een taboe te bestaan. Men kan derhalve de pionierswerkzaamheden van Van der Ven op dit terrein toejuichen, daarbij beseffend dat een en ander nog geen voldragen wetenschap in zich houdt.

Hier en daar zijn enkele fouten in de tekst geslopen. Op pag. 23 moet de naam van de pachter op de Hof te Boekelo niet zijn Margerink, doch Wargerink. De rest van deze bladzijde wordt o.l. te veel gekleurd door de romantiek.

Op pag. 27, bij brooduitdeling Muldersfluite moet i.p.v. tiend gebruikt worden het woord tins of uitgang. Wat met de boerschap Wamburg op pag. 67 wordt bedoeld, is ons niet duidelijk geworden.

Toch zijn dit kleinigheden, die op zich geen afbreuk doen aan het totaal. We kunnen dit boekwerk (275 pagina's, inclusief uitvoerig register) van harte aan onze belangstellende lezers aanbevelen. Het is zeer zeker het lezen waard!

Een uitgave van Twents-Gelderse Uitgeverij Witkam B.V. te Enschede. De prijs bedraagt f 49,50.

J.J.H.M.

Beurs

Te koop aangeboden:

- 1 Fabrieken en Menschen, een sociografie van Enschede door A. Blonk, 1929.
- 2 Uit het Land van Katoen en Heide, schetsen van Twente door J.J. van Deinse. 1ste druk 1922.
- 3 Fotoboekje Hengelo (O), z.j. door H. Wiersma met foto's van G. Dekkers.
- 4 Gidsje van het Rijksmuseum Twente over C.H. van Heek-Blijdenstein, schilderijen en tekeningen uit particulier bezit. Mei 1932.
- 5 Van Smiet tot Snelspoel, de opkomst van de textiel in Twente en Gelderland in de 19e eeuw, door Dr. J.A.P.G. Boot en Dr. A. Blonk. 1957.
- 6 Twente, ons aller tuin, door J. van Dijk, tweede druk 1952.
- 7 Gids voor het Rijksmuseum Twente, 1948.
- 8 Geologie van Twente, door W.F. Anderson e.a. 1961.
- 9 Rijksmuseum Twente, Jubileum Tentoonstelling van 17de eeuwse schilderijen uit particuliere verzamelingen. Enschede 15 juni - 30 juni 1935.
- 10 Beknopte gids voor het Rijksmuseum Twente, dec. 1930.
- 11 Twente weefsels. 1957.
- 12 Verzamelde Bijdragen tot de Geschiedenis van Twenthe, door C.J. Snuijff, eerste druk, 1930.
- 13 Twentsche Eigenheimers, Historische schetsen door Mr. G.J. ter Kuile Sr. Almelo, 1936.
- 14 Oet et Laand van Aleer, Twenther Vertelsels door C. Elderink; uitg. Fa. M.J. van der Loef Enschede z.j.
- 15 Gedenkboek, aangeboden door het bestuur van de Oudheidkamer Enschede aan J.H. van Heek, ter gelegenheid van zijn zestigste verjaardag op 20-10-1933.
- 16 Jaarboek Twente 1962-1963.
- 17 Hengelo Stad in beweging. z.j.
- 18 De draad van het verhaal. Over de Koninklijke Textielfabrieken Nijverdal-Ten Cate N.V. z.j.
- 19 Gouden Schakel. Uitgegeven t.g.v. het 50-jarig jubileum van N.V. Hazemeyer te Hengelo op 12 juli 1957.
- 20 Tachtig jaar Stork. Hengelo 1848.
- 21 Twente in woord en beeld. Tekst W.H. Dinkeldein, Denekamp, ca. 1935.
- 22 Twente, Land van Natuur en Arbeid. Foto-boek.
- 23 Ons Twenthe, door Mr. G.J. ter Kuile. Almelo, 1919.

Agenda

Van de Stichting Oudheidkamer Riessen ontvingen we bericht, dat begin 1978 een lezing wordt gehouden met als onderwerp: Joden in Rijssen. In februari zal de vaste expositie weer worden geopend met o.a. costuums uit 1700 en 1800. Verder zal in het voorjaar een excursie worden gehouden met een bezoek aan het Openluchtmuseum in Arnhem. Voor inlichtingen wenden men zich tot Mevr. Vlaardingerbroek - tel. 2623 in Rijssen.

De Stichting Oald Hengel organiseert op 18 december een excursie naar Haaksbergen. Vertrek 10.30 Mitchamplain.

Aan lezingen de volgende activiteiten:

19 januari: Drs. Verlinde over archeologie

16 maart: M. v. Rooy over Oldenzaal (Plechelmuskerk)

20 april: H. Methorst over de binnenstad van Hengelo.

Aanvang van deze lezingen om 8 uur, in de bovenzaal van de Twentsche Courant in Hengelo. Omdat misschien wijzigingen kunnen optreden wordt men aangeraden eerst contact op te nemen met:

Mevr. J. Bellers-Van Keulen (tel. 05400-24356).

Van de zijde van de Stichting Historisch Museum Palthehuis te Oldenzaal wijst men ons op de mogelijkheid om elke woensdagmiddag deel te nemen aan een rondleiding van 2.30 tot 4.30 uur. Zeer aanbevolen.

24 Mooi Twenthe, Geïllustreerde gids, uitgave V.V.V. in Twenthe, ca. 1924; zonder kaft.

25 Het Schattingsregister van Twente van 1475. Door A.L. Hulshoff, 1953.

Te bevragen bij: Th.L.M. van Stapela, Godfried Bomansstraat 66, Hengelo (O). tel. 05400 - 1 82 95